

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคโลกาภิวัตน์ (globalization) มีการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวอย่างมากทั้งในทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งมีการรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามากขึ้น และเนื่อง จากการปรับตัวที่รวดเร็วนี้จึงทำให้เด็กวัยรุ่นในปัจจุบันจึงยิ่งพากันคลั่งไคล้วัฒนธรรมมากขึ้น แต่ การพัฒนาทางด้านจิตใจลดน้อยลง ทั้งนี้เพราะพ่อแม่ไม่ค่อยมีเวลาให้กับลูกหรือตามใจลูกมาก เกินไป หรือกล่าวโดยภาพรวมว่า กระบวนการสังคมประกิด ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ไม่ เอื้ออำนวยต่อการปรับตัวของวัยรุ่นสู่ยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันสูงและสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น

เมื่อเกิดสภาพการเปลี่ยนแปลงในครอบครัวนี้เกิดขึ้น ทำให้มีส่วนผลักดันให้เด็กมี พฤติกรรมที่เป็นผลร้าย ต่อตนเอง ต่อครอบครัว โดยส่งผลกระทบต่อถึงการหาทางออกให้พ้นจาก สภาพปัญหาต่างๆในลักษณะที่แตกต่างกัน จนกลายเป็นกลุ่มที่มีปัญหาพฤติกรรม ปัญหาต่างๆ ภายในครอบครัว สังคม และสิ่งแวดล้อมรอบกายของเด็ก ซึ่งส่งผลกระทบต่อเด็กโดยอัตโนมัติ ทำให้มีพฤติกรรมโน้มเอียงไปหาสิ่งที่อยากรู้อยากทดลอง เช่น การคบเพื่อน และถูกชักจูงให้กระทำ ความผิด เกิดปัญหาเกี่ยวกับสังคม ในระยะวัยรุ่น ปัญหาที่พบบ่อยที่สุด ได้แก่ ปัญหายาเสพติด

ในปัจจุบันปัญหายาเสพติดได้แพร่ระบาดอย่างกว้างขวางในประเทศไทย จนกลายเป็น ปัญหาร้ายแรงที่บั่นทอนเศรษฐกิจ ความสงบสุขในสังคมและเป็นอุปสรรคในการพัฒนากำลังคน ในด้านการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ปรากฏว่าในปี พ.ศ.2545 จำนวนผู้ติดยาเสพติดที่เข้ารับ การบำบัดรักษามีถึงประมาณ 32,251 ราย และจากสถิติผู้เข้ารับการบำบัดรักษาในปี พ.ศ.2545 พบว่า เป็นผู้เสพยาเสพติดประเภทเฮโรอีนมากที่สุดถึงร้อยละ 43.9 และอายุของผู้ติดยาเสพติด ส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี ช่วงอายุระหว่าง 20-24 ปีมีมากที่สุด ซึ่งจากสถิติที่ผ่านมาต่างก็พบ ว่า สถิติอายุของผู้ติดยาเสพติดที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลมีผู้ติดยาเสพติดอายุน้อยลงทุกที และจากการวิจัยและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติดเท่าที่ผ่านมาให้ข้อสรุปที่สอดคล้องกันว่า เด็กวัยรุ่นเป็นผู้ติดยาเสพติดมากที่สุดเมื่อเทียบกับบุคคลในวัยอื่น ๆ เช่น การศึกษาของภาวณี อยู่ ประเสริฐ (2540) และ นันทา ชัยพิชิตพันธ์ (2541) ตลอดจนสถิติของผู้ที่มาับการรักษา โรงพยาบาลต่างๆ เช่น โรงพยาบาลธัญญารักษ์ โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า พบคล้ายกันว่า ผู้ติดยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นเด็กวัยรุ่นอายุ 15-24 ปี จึงเห็นได้ว่า ปัญหายาเสพติด นอกจากจะสร้างความวิตกกังวลอย่างยิ่งให้กับพ่อแม่ ผู้ปกครองโรงเรียนและสังคมในเรื่องปัญหาของวัยรุ่นที่มีผลกระทบต่อตรงต่อการศึกษา ขนบธรรมเนียมประเพณี และ ค่านิยมดั้งเดิมที่ดั้งามของ

สังคมแล้ว ยังมีผลกระทบต่อชาติและสังคมโลกโดยส่วนรวมด้วย เพราะวัยรุ่นจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันหน้า เป็น "กำลังคน" (manpower) ของชาติ

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและอายุปัจจุบันของผู้เข้ารับการบำบัดรักษาที่ติดยาเสพติด ทั่วประเทศ ปี 2545 (ม.ค- ก.ย)

อายุ	ชาย		หญิง		รวม	
	คน	%	คน	%	คน	%
< 15 ปี	290	0.9	25	0.07	315	0.97
15 – 19 ปี	5763	17.9	329	1.02	6092	18.89
20 – 24 ปี	7392	22.9	355	1.1	7747	24.02
25 – 29 ปี	5980	18.6	247	0.76	6227	19.31
30 – 34 ปี	3644	11.2	151	0.47	3795	11.77
35 – 39 ปี	2641	8.2	130	0.40	2771	8.59
> 39 ปี	4935	15.3	369	1.14	5304	16.45
รวม	30645	95.0	1606	5.0	32251	100.0

ที่มา : ประมวลผลเมื่อวันที่ 25 มกราคม 2545 โดยส่วนพัฒนาระบบข้อมูลยาเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส

ตามความคิดพื้นฐาน (basic assumption) ตามแนวความคิดของเซียร์ส พัฒนาการของเด็กขึ้นอยู่กับกรอบของพ่อแม่ เซียร์สกล่าวว่า "every parent could do better if he knew better" มีความหมายว่า ทุกวันนี้พ่อแม่ยังอบรมเลี้ยงดูลูกไม่ถูกต้องเท่าที่ควรเพราะยังไม่รู้ว่าจะเลี้ยงอย่างไรจึงจะดีที่สุด ดังนั้นถ้าได้มีการค้นหาแบบการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้องและชี้แจงให้พ่อแม่ได้รู้ พ่อแม่คงจะเลี้ยงดูลูกได้ดีขึ้น" และเซียร์สเชื่อว่า "บุคลิกภาพของคนเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ (dyadic interaction)" พฤติกรรมของเด็กจะพัฒนาการเป็นแบบใดขึ้นกับว่าเขาได้รับการเลี้ยงดูมาเช่นไร (อ้างในพรพนทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ, 2546) กระบวนการสังคมประภคจึงควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพของเด็กให้พัฒนาอย่างเต็มที่

จากการศึกษาของปรีชา วิหคโตและคณะ(2540) ได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเยาวชนไทยในปัจจุบัน พบว่าสาเหตุของการติดยาเสพติดถึงร้อยละ 90 มีปัญหาทางด้านจิตใจ และครอบครัว พฤติกรรมที่นำไปสู่การใช้และการติดยาเสพติดพบว่า การถูกเพื่อนชักชวนเป็นสาเหตุสำคัญอันดับรอง โดยผู้ที่ติดสิ่งเสพติดอื่นๆ เช่น เหล้า เฮโรอีน รวมทั้งฝิ่น กัญชา และโคเคน ส่วนมาก จะเริ่มจากการเสพติดบุหรี่ปาก่อน ซึ่งปัญหาการสูบบุหรี่ต่อสุขภาพ ได้กลายมาเป็นปัญหาของประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างเห็นได้ชัด และองค์การอนามัยโลกรายงานว่า ในแต่

ละวันมีเยาวชนทั่วโลกประมาณ 5,000 คน ที่เริ่มสูบบุหรี่ นอกจากนี้ประมาณกันว่าประเทศพัฒนาแล้วมีประชากรเพศชายอายุมากกว่า 15 ปีขึ้นไป ราว 1 ใน 3 ที่สูบบุหรี่ สำหรับประเทศกำลังพัฒนามี ประมาณ 1 ใน 2 ของประชากรกลุ่มอายุเดียวกันที่สูบบุหรี่ และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ โดยอัตราการสูบบุหรี่ของประชากรกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.1 ต่อปี แต่ในทางตรงกันข้าม อัตราการสูบบุหรี่ของประชากรประเทศพัฒนาแล้วกลับลดลงร้อยละ 1.1 ต่อปี

จากการศึกษาถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการติดยาเสพติดของวัยรุ่น พบว่าตัวแปรที่มีผลกระทบต่อการติดยาเสพติดของเด็กวัยรุ่น คือ สภาพภายในบ้าน และลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร นอกจากนี้จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับการติดยาเสพติดของวัยรุ่น โดยศึกษาจากงานวิจัยต่างประเทศและในประเทศพบว่า มีปัจจัยหลายประการที่ส่งผลให้วัยรุ่นติดยาเสพติด เช่น ระดับการศึกษา ลำดับการเกิด อาชีพของบิดา/มารดา การอบรมเลี้ยงดูที่ไม่ดี สถานภาพการสมรสของพ่อแม่ รายได้ของครอบครัว ปัญหาครอบครัว ปัญหาทางอารมณ์ พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของบุคคลในครอบครัว พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเพื่อน ประวัติการถูกทารุณทางเพศ การมีเวลาว่าง สภาพแวดล้อมบริเวณบ้าน การอบรมเลี้ยงดู การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) และบุคลิกภาพ เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคัดเลือกปัจจัยต่างๆในการที่จะนำมาศึกษา โดยพิจารณาคัดเลือกปัจจัยที่มีแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่สนับสนุนว่ามีความสัมพันธ์กับการติดยาเสพติดของวัยรุ่นชายตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย 13 ประการดังต่อไปนี้

1. ระดับการศึกษา
2. รายได้เฉลี่ยของครอบครัว
3. สถานภาพการสมรส
 - 3.1 พ่อและแม่อยู่ร่วมกัน
 - 3.2 พ่อและแม่แยกกันอยู่
 - 3.3 พ่อหรือแม่เสียชีวิต
4. พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของบุคคลในครอบครัว
5. พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเพื่อน
6. การอบรมเลี้ยงดู
 - 6.1 การอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่
 - 6.2 การอบรมเลี้ยงดูแบบให้อำนาจควบคุม
 - 6.3 การอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ
 - 6.4 การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย
7. การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Esteem)

8. บุคลิกภาพ

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีทางจิตวิทยา

ทฤษฎีทางจิตวิทยาที่อธิบายพฤติกรรม การติดยาเสพติดและสารเสพติดกล่าวว่าบุคคลที่ติดยา มักเป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมพึ่งพา และไม่สามารถหาความสุขได้ด้วยตนเอง ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ Freud (Freudian Psychoanalytic Theory) อธิบายไว้ว่า คนติดยาเสพติดเป็นคนที่บุคลิกภาพชนิด Oral dependent personality หมายถึงบุคคลที่มีพัฒนาการหยุดอยู่ในระยะปาก และต้องการตอบสนองเพื่อให้ตนพึงพอใจ โดยมีพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้ปาก เช่น สูบบุหรี่ ดื่มเหล้า หรือการเสพยาและสารเสพติด เป็นต้น

นอกจากนี้ Freud (1927) ยังได้เน้นว่าในช่วงวัยรุ่นนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทางด้านฮอริโมน และสภาพจิต ทำให้เกิดความไม่สมดุลย์ขององค์ประกอบของบุคลิกภาพทั้ง 3 โดยเกิดการต่อสู้ระหว่าง Id และ Ego โดย Id อยู่ในสภาพที่เข้มแข็ง ในขณะที่ Ego ค่อนข้างอ่อนแอ การต่อสู้ระหว่างความขัดแย้งภายในช่วงวัยรุ่นนี้สะท้อนออกมาในลักษณะที่ว่า อยากจะมีอิสระ แต่กลัวความโดดเดี่ยว ดังนั้นจากการต่อสู้เพื่อความสมดุลของบุคลิกภาพนี้ ทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่แปลกๆ ไม่นั่นนอน และนำไปสู่พฤติกรรมที่เบี่ยงเบน เช่น การติดยาเสพติด

Erikson (1968) กล่าวว่า วัยรุ่นผู้ไม่รู้จักสมรรถภาพและคุณลักษณะของตนดีพอ ไม่สามารถประสานอัตลักษณ์ของตนกับโครงสร้างของสังคม มักกลายเป็นวัยรุ่นที่หลงตนลืมตน และมีความเป็นคนที่สับสน ซึ่ง Erikson ใช้คำว่า "identity crises " และ " identity diffusion" วัยรุ่นเหล่านี้เป็นวัยรุ่นที่ว้าเหว่ ไม่เป็นตัวของตัวเอง เหนงางอย ขี้กังวล ตัดสินใจไม่ได้ รู้สึกว่าตนถูกทอดทิ้งจนอาจกลายเป็นอันธพาล ติดยาเสพติด ขาดความรับผิดชอบต่อตนเอง

วัยรุ่นกับการติดยาเสพติด

ความหมายของวัยรุ่น

Hurlock (1973) กล่าวว่าคำว่า "วัยรุ่น" ตรงกับคำว่า " Adolescence " ในภาษาอังกฤษ หมายความว่าถึง ลักษณะที่เด็กจะพัฒนาไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญาและสังคม เด็กในวัยนี้จะค่อยๆเปลี่ยนแนวความคิด ความเชื่อ และทัศนคติสมัยเด็กๆ ไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ และมักถือค่านิยมตามสิ่งแวดล้อมของตนเองมากยิ่งขึ้นตามลำดับ

Rogers (1977) ได้ให้คำนิยามวัยรุ่น โดยพิจารณาออกเป็น 3 ด้าน ด้วยกันคือ

1. พิจารณาจากพัฒนาการทางร่างกาย (Physical Development) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายถือว่าเป็นส่วนสำคัญยิ่งเพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงจากวัยเด็กมาสู่วัยรุ่นอย่างเห็นได้ชัด โดยร่างกายจะมีการเปลี่ยนแปลง 4 ประการ คือ เสียงเปลี่ยนโดยเด็กชายมีเสียงห้าวขึ้น เด็กหญิงเสียงแหลมขึ้น มีขนเกิดขึ้นตามที่ต่างๆ สัดส่วนของร่างกายเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว และต่อมเพศ

เริ่มทำงาน ทำให้เด็กผู้หญิงเริ่มมีประจำเดือนเป็นครั้งแรก ส่วนเด็กผู้ชายก็จะมี การหลั่งน้ำกามเป็นครั้งแรก

2. พิจารณาจากช่วงอายุ (Chronological Age Span) การแบ่งวัยรุ่นโดยการใช้ช่วงของอายุ นั้น มักพบว่ามักจะ ไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริงนัก เพราะเด็กแต่ละคนจะเจริญเติบโตเข้าสู่ วัยรุ่นไม่พร้อมกัน เป็นเพียงการประมาณการเท่านั้น

3. พิจารณาจากเกณฑ์ทางสังคม (Sociological Phenomenon) ตามเกณฑ์นี้ขึ้นอยู่กับ การยอมรับของสังคมแต่ละสังคมว่าจะยอมรับวัยรุ่นในฐานะผู้ใหญ่เมื่อใด ทั้งนี้ต้องอาศัยพื้นฐานของ วัฒนธรรม ศาสนา จารีตประเพณีของสังคมเป็นที่ตั้ง ดังเช่น ถ้าเกณฑ์ทางสังคมขึ้นอยู่กับศาสนา ก็อาจจะถือว่าถ้าเด็กคนใดได้บวชเรียนก็ถือว่าเป็นผู้ใหญ่แล้ว เป็นต้น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ให้ความหมายของวัยรุ่นไว้ว่า "วัยรุ่น" หมายถึง เป็นวัยย่างเข้าสู่หนุ่มสาว

การประชุมองค์การอนามัยโลกในเรื่องการตั้งครมภ์และการทำแท้งในวัยรุ่นเมื่อปี ค.ศ. 1987 ให้ความหมายของวัยรุ่นไว้ว่า "วัยรุ่น" หมายถึงช่วงชีวิตซึ่ง

1. มีพัฒนาการด้านร่างกายตั้งแต่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะเพศจนกระทั่งถึงมีวุฒิภาวะทางเพศอย่างสมบูรณ์
2. มีพัฒนาการทางด้านจิตใจโดยเปลี่ยนจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่
3. เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพการพึ่งพาทางเศรษฐกิจไปสู่การพึ่งตนเอง

จากความหมายของคำว่า วัยรุ่น (Adolescence) ดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า วัยรุ่น หมายถึง สภาวะของบุคคลที่อยู่ในช่วงของความเจริญเติบโตจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในหลายๆด้าน ทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และสังคม

ระยะของวัยรุ่น

Hurlock (1974) ได้แบ่งวัยของวัยรุ่นไว้ดังนี้

- วัยก่อนวัยรุ่น (Pre - adolescence)	อายุ 10 - 12 ปี
- วัยรุ่นตอนต้น (Early adolescence)	อายุ 13 - 16 ปี
- วัยรุ่นตอนปลาย (Late adolescence)	อายุ 17 - 21 ปี

Havighurst (1972) ได้แบ่งงานตามขั้นพัฒนาการของมนุษย์ไว้เป็น 6 ระยะด้วยกันคือ

- วัยทารกและวัยเด็กตอนต้น	อายุ แรกเกิด - 6 ปี
- วัยเด็กตอนกลาง	อายุ 6 - 12 ปี
- วัยรุ่น	อายุ 12 - 18 ปี
- วัยผู้ใหญ่ตอนต้น	อายุ 18 - 35 ปี
- วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง	อายุ 35 - 60 ปี

- วัยรุ่น

อายุ 60 ปีขึ้นไป

สำหรับในสังคมไทยระยะวัยรุ่น จะเริ่มตั้งแต่เด็ก เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย คือฮอร์โมนในร่างกายเริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเพศ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายด้านอื่นๆ อยู่ในช่วงประมาณอายุ 13 ปี ส่วนระยะที่สิ้นสุดวัยรุ่น คือ ระยะที่เด็กจบการศึกษา เริ่มมีงานทำเป็นอิสระทางเศรษฐกิจจากบิดาและมารดา ซึ่งระยะนี้อยู่ในช่วงอายุประมาณ 21 ปี ระดับอายุที่แบ่งวัยในงานวิจัยของต่างประเทศนั้น อาจไม่สอดคล้องกับวัยรุ่นไทย ฉะนั้น ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร (2530) จึงแบ่งวัยรุ่นเป็นระยะต่างๆ ดังนี้

1. ระยะวัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescent) ระยะนี้เป็นระยะที่เด็กเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น อยู่ในช่วงอายุ 13-15 ปี วัยรุ่นระยะนี้จะเป็นช่วงของการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงต่อสภาพร่างกายที่เปลี่ยนไป พฤติกรรมของเด็กวัยรุ่นระยะนี้จึงมุ่งเข้าหาตัวเอง มีความสนใจในรูปร่างของตน พึ่งพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ภายนอกและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางเพศ

2. ระยะวัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescent) ระยะวัยรุ่นตอนกลางอยู่ในช่วงอายุประมาณ 15 –18 ปี วัยรุ่นระยะนี้เป็นระยะที่ผ่านการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้แล้ว ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และความนึกคิดของวัยรุ่นระยะนี้จะมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป เด็กระยะนี้จะพุ่งความสนใจ เพื่อค้นหาเอกลักษณ์แห่งตน ฉะนั้นพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่นระยะนี้จะชอบอิสระ ชอบทดลอง และต้องการเป็นตัวของตัวเอง โดยมีทัศนคติและค่านิยมของตนเอง ตลอดจนมีการวางแผนในอนาคต นอกจากนั้น ระยะนี้เด็กยังเริ่มมีความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามอีกด้วย

3. ระยะวัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescent) เป็นระยะวัยรุ่นช่วงสุดท้ายก่อนที่จะเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ ระยะนี้จะอยู่ในช่วงอายุ 18 – 21 ปี เป็นระยะที่เด็กวัยรุ่นเริ่มจัดรูปแบบของตนเอง เริ่มมีการฝึกความชำนาญในสายอาชีพของตนที่ตนมุ่งหวังจะทำในอนาคต รู้จักตนเองและสามารถเชื่อมโยงบทบาทหน้าที่ของตนเองให้เข้ากับสังคมใหม่ที่ตนอยู่ รู้คุณค่าของชีวิต และสร้างจุดหมายของชีวิต ในระยะนี้การพัฒนาของวัยรุ่น เริ่มเข้าสู่วุฒิภาวะอย่างสมบูรณ์แบบ ซึ่งมักมีการพัฒนาทางด้านจิตใจมากกว่าทางร่างกาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเกี่ยวกับความนึกคิดและปรัชญาชีวิต

สรุปได้ว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงจากเด็กไปเป็นผู้ใหญ่ มีการเจริญเติบโตไปสู่ความมีวุฒิภาวะทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยถือเอาความพร้อมและวุฒิภาวะทางเพศเป็นจุดเริ่มต้น และจะสิ้นสุดลงเมื่อมีความพร้อมและวุฒิภาวะทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ และระยะของวัยรุ่นสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะวัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescent)

อายุ 13 – 15 ปี

ระยะวัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescent) อายุ 15 – 18 ปี

ระยะวัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescent) อายุ 18 – 21 ปี

พัฒนาการของวัยรุ่นแบ่งได้เป็น 4 ด้าน ดังนี้

พัฒนาการทางกาย (Physical Development)

พัฒนาการทางร่างกายของวัยรุ่นตอนต้น จะเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายมาก จึงมีความคิดหมกมุ่นกังวลกับการเปลี่ยนแปลง ทำให้อารมณ์หงุดหงิดแปรปรวนง่าย การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายที่เห็นได้ชัด คือ ฮอรโมนที่เกี่ยวกับการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้นมาก ทำให้เด็กเติบโตสูงใหญ่รวดเร็ว รู้สึกว่าตัวเองมีรูปร่างเก้งก้าง น่ารำคาญ ทำให้วัยรุ่นไม่มั่นใจในตนเอง นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายยังมีผลต่อการสร้างบุคลิกภาพในวัยนี้ได้ เนื่องจากการโตเร็วเกินไป หรือช้าเกินไป ทำให้แตกต่างจากเพื่อนส่วนใหญ่ มีผลกระทบต่อภาพพจน์ของตนเอง ความรู้สึกและความนึกคิดของวัยรุ่น (กรมสุขภาพจิต , 2542)

พัฒนาการทางอารมณ์ (emotional development)

อารมณ์ของวัยรุ่นเป็นอารมณ์ที่รุนแรง บางทีเรียกว่าวัยนี้เป็นวัย “พายุบุแคม” ซึ่งหมายถึง การมีอารมณ์ที่รุนแรง เชื่อมั่นในตนเอง มักมีความคิดเห็นขัดแย้งกับผู้ใหญ่ อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย การเกิดอารมณ์ที่ง่าย และรุนแรง จึงทำให้วัยรุ่นง่ายต่อการยุแหย่หรือชักนำให้เกิดความรู้สึกอยากลอง ทั้งในทางที่ดีและที่เลว

ลักษณะการแสดงออกทางอารมณ์ที่พบได้บ่อยในวัยรุ่นมี 2 ลักษณะ คือ ความกลัวและความวิตกกังวล ซึ่งพฤติกรรมการแสดงออกได้ต่างกัน

พัฒนาการทางอารมณ์ของวัยรุ่นตอนต้น ส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงทางอารมณ์เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย กล่าวคือวัยรุ่นบางคนรู้สึกวิตกกังวลว่ามีความผิดปกติในร่างกาย หรือรู้สึกหงุดหงิด หมกมุ่น ไม่พอใจกับรูปร่างของตน (กรมสุขภาพจิต , 2542) มีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย สับสน อ่อนไหว มีความเข้มของอารมณ์สูง ไม่มั่นคง ระดับความเข้มของอารมณ์แต่ละอย่างนั้นขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพดั้งเดิมของวัยรุ่น ขึ้นอยู่กับตัวเราที่ทำให้วัยรุ่นเกิดอารมณ์ เช่น อารมณ์ร้อน อารมณ์วิตกกังวล อารมณ์อ่อนไหว ซื่อจรรยา เจ้าอารมณ์

พัฒนาการทางสติปัญญา

Piaget (1963) ได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดออกเป็นขั้นใหญ่ๆ ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ ระยะแรกก่อนที่เด็กจะพูดและใช้ภาษาได้ เด็กจะเรียนรู้ทางประสาทสัมผัสและกล้ามเนื้อหลังจากนั้นก็เปลี่ยนแปลงระดับการใช้ประสาทสัมผัสเพื่อการรับรู้ และการเคลื่อนไหวมาเป็นการเตรียมตัวเพื่อใช้กระบวนการคิดในสมอง และเด็กจะมีพัฒนาการทางสติปัญญาขั้นเรื่อยๆจนกระทั่งถึงวัยรุ่น เด็กจะมีความรู้ ความคิด สามารถใช้ภาษาและสัญลักษณ์ได้อย่างถูกต้องกว้างขวาง จนสามารถคิดและแก้ไขปัญหาได้โดยอาศัยเหตุผลทางสติปัญญา จะเห็น

ได้ว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่เด็กมีความรู้ ความคิด สามารถใช้ภาษาและสัญลักษณ์ได้อย่างถูกต้องและกว้างขวางกว่าวัยเด็ก

ส่วนวิธีการคิดพัฒนาการคิดแบบรูปธรรมไปสู่นามธรรม ซึ่งเป็นระดับสูงสุดของขั้นตอนการคิด ในช่วงตอนต้นของวัยรุ่นจะปรากฏลักษณะการคิดที่เรียกว่า เอาตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric) วัยรุ่นจะหมกมุ่นคิดคำนึงว่าตนคือใคร เกิดความรู้สึกหวั่นไหวกับคำวิพากษ์วิจารณ์ที่คนอื่นมีต่อตน เป็นระยะเวลาที่วัยรุ่นสนใจและแสวงหาอุดมการณ์ อุดมคติ ในด้านต่างๆ ความนึกคิดทางศีลธรรมจรรยา รวมทั้งปรัชญาชีวิตและความสำนึกทางการเมือง มีการแสวงหาและทำตามผู้ที่ตนนับถือเป็นวีรบุรุษ การค้นหาตนและพบตนเป็นพัฒนาการประจำวัยที่สำคัญมาก เพราะเป็นเครื่องหมายชี้ถึงการผ่านพ้นวัยรุ่นเพื่อเข้าสู่ผู้ใหญ่

พัฒนาการทางสังคม

พัฒนาการทางสังคม หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น หรือความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ระยะเวลาวัยรุ่นจะมีพัฒนาการทางสังคมดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ได้รับในวัยเด็ก ได้แก่ ความสัมพันธ์ของเด็กกับบิดามารดาและการอบรมเลี้ยงดูที่ได้รับ ซึ่งเด็กจะจดจำเอาเป็นเยี่ยงอย่าง ดังนั้นครอบครัวจึงเป็นสถาบันทางสังคมแห่งแรกที่จะเตรียมเด็กให้ได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่ดีและอบรมเด็กให้เรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ในช่วงระยะวัยรุ่นเด็กชายและเด็กหญิงจะเริ่มมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและพัฒนาความเป็นอิสระจากบิดามารดา แต่กระนั้นก็ยังต้องการความช่วยเหลือแนะนำ สังคมวัยรุ่นเป็นกลุ่มของเพื่อนร่วมวัย(peer group) เด็กรู้สึกเป็นสุขปลอดภัยและสบายในการเล่น เทียว เรียน กิน นอน ทำงาน กับเพื่อนร่วมวัย มากกว่าปฏิบัติกิจดังกล่าวร่วมกับบุคคลต่างวัย เด็กมีความจงรักภักดีต่อกลุ่ม ยอมรับค่านิยม ความเชื่อ ความสนใจ ของคณะด้วยความเต็มใจและสนิทสนมกับเพื่อนร่วมกลุ่ม แน่นแฟ้น การรวมกลุ่มทำให้เด็กมีความรู้สึกอบอุ่นใจ และกล้าแสดงความคิดเห็นผู้ใหญ่ เด็กจะต่อต้านกรณีที่เขาเห็นว่า ไม่ยุติธรรม (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร , 2530)

สรุป วัยรุ่นตอนต้นนับว่าเป็นวัยวิกฤตวัยหนึ่ง เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และการคิด เป็นวัยที่สนใจและแสวงหาตนและอุดมการณ์ เนื่องจากเป็นวัยที่มีภาวะอารมณ์แปรปรวนสูง วุฒิภาวะทางอารมณ์ยังไม่สมบูรณ์ มีความสับสนในการวางบทบาทของตนเองในสังคม ขาดทักษะและประสบการณ์ในการเผชิญหน้ากับปัญหา การขาดความเข้าใจในตนเอง ขาดทักษะและประสบการณ์ในการเผชิญหน้ากับปัญหา ถ้าขาดแรงสนับสนุนที่เหมาะสมจากสังคม อาจทำให้วัยรุ่นเกิดความวิตกกังวล หรือเกิดปัญหาขึ้นได้

ดังนั้น หากช่วงชีวิตในวัยรุ่นได้รับประสบการณ์ที่ไม่ดี ต้องพบกับปัญหานานับประการจะมีผลทำให้วัยรุ่นสับสนและปรับตัวในสังคมลำบาก ส่วนวัยรุ่นที่มีประสบการณ์ที่ดีจะสามารถ

ปรับตัวได้ในสังคม มีอารมณ์มั่นคง มีการเห็นคุณค่าในตนเอง พร้อมทั้งเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า (Hurlock ,1973) ในขณะเดียวกัน ช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดช่วงหนึ่งของชีวิต ทั้งทางด้านร่างกาย และความคิด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้จะไปบั่นทอนภาพลักษณ์ที่วัยรุ่นเคยมีต่อตนเอง และเกิดความสับสนในการแสวงหาเอกลักษณ์แห่งตนตามมาด้วย และนอกจากนี้นักจิตวิทยาหลายท่านที่ศึกษาเกี่ยวกับวัยรุ่นมีความเห็นตรงกันว่า วัยรุ่นเป็นช่วงชีวิตที่มีความยุ่งยาก และตกอยู่ภายใต้ความมีดমন ความขัดแย้งและความไม่มั่นคงของชีวิต เมื่อประสบกับปัญหาเช่นเดียวกับบุคคลวัยอื่น เขาจะมีความยุ่งยากและขัดแย้งมากกว่าบุคคลในวัยอื่น ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นยังขาดวุฒิภาวะ และประสบการณ์ในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น (Hurlock, 1973)

ปัจจัยคัดสรรที่เกี่ยวข้อกับการติดยาเสพติดของวัยรุ่นชายตอนต้น ในกรุงเทพมหานคร

1.ระดับการศึกษา

การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก นอกเหนือจากการเพิ่มพูนระดับสติปัญญาความรู้ความสามารถเชิงวิชาการแล้ว ยังช่วยในการเสริมสร้างลักษณะนิสัยที่ดีงามของบุคคล หากบุคคลได้รับการศึกษาน้อยนั้น ย่อมถูกชักจูงให้กระทำผิดต่างๆได้ง่ายกว่าบุคคลที่ระดับการศึกษาสูงกว่า ดังนั้นจึงพบว่าเด็กติดยาเสพติด กระทำผิดกฎหมายมักเป็นผู้ที่มีสติปัญญาด้อย คือ มีระดับการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษา หรือมีระดับการศึกษาสูงสุดในระดับปานกลางเท่านั้น (ชาญศักดิ์ จริยวิทยานนท์ ,2536)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อกับระดับการศึกษามีดังนี้

Newcomb และคณะ (Newcomb et al., 2002) ศึกษา กลุ่มตัวอย่างอายุ 13 – 17 ปี โดยศึกษาตัวแปรที่นำไปสู่การใช้ยาเสพติด ผลการศึกษา พบว่า เด็กที่ออกจากโรงเรียนกลางคัน ประสบความล้มเหลวในการเรียน จะเริ่มมีพฤติกรรมออกนอกกลุ่มนอกรทาง มีความสามารถทางการศึกษาต่ำ และพบว่ามีการใช้สารเสพติดอย่างมากซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Kenneally (2002) ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการศึกษาน้อยจะสัมพันธ์กับการใช้ยาเสพติดสูง

สรุปว่า เยาวชนที่ได้รับการศึกษาน้อยจะมีความสัมพันธ์กับการใช้ยาเสพติดสูง

2. รายได้เฉลี่ยของครอบครัว

ในปัจจุบันบ้านเมืองเราเจริญขึ้นมาก ทั้งในด้านเทคโนโลยี อารยธรรมตะวันตกได้แผ่ขยายเข้ามาครอบงำความคิด มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและค่านิยมบางส่วนของสังคมไทย เกิดปัญหาหนี้สินของชาวนา ความยากจนเกิดขึ้นทั่วไป สภาพเหลื่อมล้ำของคนรวยกับคนยากจน ทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป พ่อแม่ไม่มีเวลาอบรมดูแลบุตรเท่าที่ควร และในสภาพแวดล้อมทางสังคม พื้นฐานการดำเนินชีวิตของบุคคลแตกต่างกันไปตามฐานะ เศรษฐกิจ ระดับการศึกษา และอาชีพ ส่งผลให้บุคคลมีความเชื่อ ค่านิยม และความมุ่งหวัง ตลอด

จนการอบรมสั่งสอน และการส่งเสริมพัฒนาเด็กแตกต่างกัน สภาพแวดล้อมทางสังคมจึงมีอิทธิพลต่อการติดยาเสพติดของวัยรุ่นตอนต้นอย่างแน่นอน

ฐานะของครอบครัวสามารถพิจารณาจากรายได้ของสมาชิกในครอบครัว ระดับการศึกษา และอาชีพของหัวหน้าครอบครัว เช่น ครอบครัวฐานะต่ำ ประกอบอาชีพที่ต้องใช้แรงงาน เช่น เป็นกรรมกร มีอาชีพรับจ้าง ค้าขาย หาบเร่ ทำนา ทำไร่ โดยไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ส่วนผู้มีฐานะปานกลาง เป็นผู้ที่มีระดับการศึกษาที่ใช้ความรู้ความชำนาญในการประกอบอาชีพตามสาขาวิชานั้นๆ และมีรายได้ประจำที่แน่นอน สำหรับผู้มีฐานะสูง คือ ผู้ที่ประกอบอาชีพธุรกิจการค้าส่วนตัว โดยเป็นผู้บริหารและควบคุมกิจการของตนเอง มีรายได้สูงในปริมาณเหลือกินเหลือใช้

ส่วนเด็กที่มาจากครอบครัวฐานะต่ำ ติดยาเสพติดมากเป็นอันดับรองลงมา อาจอธิบายโดยใช้เหตุผลของ Garrison (1965) ได้ว่า ในครอบครัวยากจน โดยเฉพาะบิดาต้องทำงานหนักตลอดวัน ได้รับประทานอาหารและพักผ่อนไม่เพียงพอ ทำให้อารมณ์เสื่อง่าย ประกอบกับได้รับการศึกษาน้อย ไม่สามารถจะอบรมสั่งสอนบุตร จะทำให้ครอบครัวเกิดสภาพตึงเครียดตลอดเวลา เพราะฉะนั้นจึงเป็นการยากที่บิดามารดาจะสร้างความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับบุตร ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตครอบครัว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรายได้เฉลี่ยของครอบครัวกับการใช้สารเสพติด มีดังนี้

สำเนา มากแบน (2542) พบว่าวัยรุ่นที่ติดยาบ้า ส่วนมากมักมีครอบครัวที่มีรายได้พอกินพอใช้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สนิท สมัครการ และคณะ(2530) พบว่า ผู้ติดยาโดยส่วนมากมีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับปานกลาง และระดับยากจน ส่วน จิตรา เฝ้าทรัพย์ (2520) รายงานว่า กลุ่มตัวอย่างจากครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจปานกลาง ติดยาเสพติดมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างจากครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ ส่วนกลุ่มตัวอย่างจากครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง มีจำนวนผู้ติดยาเสพติดน้อยที่สุด ซึ่งวสันต์ ชาวสง่า (2540) พบว่าบุคคลที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำนั้นจะอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สามารถหายาเสพติดได้ง่าย แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Schuster & Kilby (1992) ที่พบว่า วัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำ มีแนวโน้มที่จะเสพยาเสพติดและ De Micheli (2002) ศึกษาการใช้ยาเสพติดในวัยรุ่น โดยใช้ DSM-III-R เป็นเกณฑ์วัด ตัวแปรที่จะใช้ทำนายการใช้ยาเสพติดได้ดีคือ ระดับเศรษฐกิจ

สรุปว่า ไม่ว่าเยาวชนจะอยู่ในฐานะเศรษฐกิจระดับใด ก็มีโอกาสดิทยาเสพติดได้ทั้งสิ้น

3.ครอบครัว

3.1 ความหมายของครอบครัว

ในครอบครัวมีบุคคลที่มีความสำคัญต่อเด็ก คือ บิดา มารดาและญาติพี่น้อง สำหรับบิดามารดานับว่ามีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด เพราะเป็นผู้ใกล้ชิดและให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กให้เรียนรู้

ระเบียบสังคม (Socialization) ตั้งแต่เด็กยังอยู่ในวัยเยาว์จนกระทั่งเติบโตมา สำหรับญาติพี่น้อง จะเป็นบุคคลที่มีความผูกพันกับครอบครัวที่สุด หากครอบครัวญาติพี่น้องที่ใกล้ชิดอยู่ด้วยกัน หรือแม้จะอยู่ห่างกันแต่มีความรักใคร่เอื้ออาทรต่อกัน ความผูกพันในระหว่างเครือญาติ จะเสมือนเป็นเกราะคุ้มครองเด็ก เนื่องจากเด็กมีที่พึ่งทางใจ นอกเหนือจากบิดามารดา แต่อย่างไรก็ตามการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาจะมีผลต่อชีวิตเด็กมาก และสามารถป้องกันไม่ให้เด็กติดยาเสพติดได้โดยการให้การศึกษาเกี่ยวกับการใช้ยาในทางที่ถูกต้องตั้งแต่เริ่มแรกอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเพียงปัจจัยความอยากรู้อยากเห็น อยากรอง และการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ ของเด็กนั้นเป็นเพียงองค์ประกอบเล็กน้อยที่จะนำเด็กเข้าไปพัวพันยาเสพติด บิดามารดาบางคนปรารถนาไม่ให้เด็กติดยาเสพติดก็ป้องกันด้วยวิธีการหลีกเลี่ยง การพูดถึงยาเสพติดไม่ยอมให้เด็กได้รับรู้เรื่องยาเสพติดเลย โดยที่ไม่ได้คำนึงว่าการใช้ยาเสพติดในปัจจุบันกันแพร่หลายโดยเฉพาะเฮโรอีนแทบจะกล่าวได้ว่าไม่มีเด็กคนไหนที่ไม่รู้จักเฮโรอีน ฉะนั้นการหลีกเลี่ยงไม่พูดถึงยาเสพติดให้เด็กได้ทราบข้อเท็จจริงย่อมเป็นสิ่งที่ดีหรือบางครั้งบิดามารดาบางคนให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดแก่เด็กในด้านลบเพียงอย่างเดียว คือ วิธีการขู่ให้กลัวมองภาพพจน์ของเฮโรอีนเหมือนปีศาจร้ายเพื่อไม่ให้เด็กเข้าไปใกล้แต่ไม่ได้คิดถึงว่าเด็กมีได้อยู่กับบิดามารดาและญาติพี่น้องเท่านั้น แต่เด็กยังเข้าไปอยู่ในสังคม ภายนอกครอบครัว ซึ่งนำทางเด็กได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับยาเสพติดจากภายนอกครอบครัวเป็นลักษณะตรงข้ามกัน ก็ย่อมทำให้เด็กเกิดความไขว่เขว และขาดความเชื่อถือคำตักเตือนสั่งสอนของครอบครัวได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวกับการใช้สารเสพติด มีดังนี้

ถนอมรัตน์ ประสิทธิเมตต์ (2541) พบว่าครอบครัวของนักเรียนที่มีการใช้ยาบ้ามีสถิติหย่าร้างมากกว่าครอบครัวของนักเรียนที่ไม่ใช้ยาบ้า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนพพร พานิชสุข (2523) พบว่าเด็กวัยรุ่นมีแนวโน้มใช้ยากระตุ้นประสาท เนื่องจากสภาพครอบครัวไม่สมบูรณ์ บิดามารดาแยกทางกันหรือหย่าร้าง Tomori และคณะ (Tomori et al., 2001) ศึกษาปัจจัยการสูบบุหรี่ของวัยรุ่น พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการสูบบุหรี่คือ ครอบครัวที่ไม่มีความอบอุ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Friedman, Terras, & Glassman (2001) พบว่า พ่อแม่ที่แยกทางกันมีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่น

สรุป ครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น พ่อและแม่แยกทางกันจะทำให้วัยรุ่นมีโอกาสติดยาเสพติดสูงกว่าครอบครัวที่มีพ่อและแม่อยู่ร่วมกัน

4. พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของบุคคลในครอบครัว

ความหมายพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของบุคคลในครอบครัว

พฤติกรรมการใช้สารเสพติด คือ สารหรือวัตถุเสพติดประเภท ผีน เฮโรอีน มอร์ฟิน ทินเนอร์ กัญชา ยาม้าหรือยาขยัน สารระเหย ยาบ้า ยานอนหลับ กระท่อม ยาหลอนประสาท ยาอี ของ บิดา มารดา พี่น้อง และบุคคลอื่นในครอบครัว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในครอบครัวที่ใช้ยาเสพติดมาก่อนกับการใช้สารเสพติด มีดังนี้

วาสนา พัฒนกำจร (2541) ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาบ้าของนักเรียน พบว่าปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการใช้ยา คือ พฤติกรรมการใช้สารเสพติดในครอบครัว พี่น้องใช้ยา ปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลให้เด็กหันมาเสพยาบ้าได้ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hoffmann (2002) พบว่าพ่อแม่ที่มีการใช้ยาเสพติด เมื่อลูกโตขึ้นเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นมักจะมีปัญหาในการใช้ยาเสพติดตามมาด้วย ส่วน Harrier, Lambert, & Ramos (2001) ศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่น พบว่าพ่อและแม่ที่มีประวัติการใช้ยาเสพติด จะทำให้ลูกติดยาเสพติดสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lieb และคณะ (Lieb et al., 2002) ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อาหารของพ่อแม่ โดยใช้ DSM-IV มาทำการตรวจสอบในลูก โดยการติดตามผลเป็นเวลา 4 ปี ตรวจสอบการใช้แอลกอฮอล์ จากแบบสอบถาม Munich - Composite - International -Diagnostic-Interview กับ DSM-IV ผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ที่มีการใช้ยาเสพติด พบว่าส่งผลอย่างมากต่อลูก โดยเฉพาะเมื่อลูกเข้าสู่ในช่วงอายุ ประมาณ 14-17 ปี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Vakalahi (2002) ศึกษาตัวแปรที่ทำนายพฤติกรรมติดยาเสพติดในเด็กวัยรุ่นอายุ 13 - 17 ปี พบว่าการใช้ยาเสพติดของพี่น้องและความกังวลใจของครอบครัว มีผลต่อการทำนายพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นได้

สรุปว่า หากบุคคลในครอบครัวมีการใช้ยาเสพติด จะทำให้ลูกมีโอกาสใช้ยาเสพติดตามมาด้วย

5. พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเพื่อน

ความหมายของพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเพื่อน

พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเพื่อน หมายถึง พฤติกรรมที่ใช้สารเสพติด คือ สารหรือวัตถุเสพติดประเภท ผีน เฮโรอีน มอร์ฟิน ทินเนอร์ กัญชา ยาม้าหรือยาขยัน สารระเหย ยาบ้า ยานอนหลับ กระท่อม ยาหลอนประสาท ยาอีของเพื่อน

เพื่อนนับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญสำหรับเด็กวัยรุ่น ซึ่งการคบเพื่อนเป็นสิ่งสำคัญที่ชักนำเด็กไปติดยาเสพติด ในวัยรุ่นนี้เพื่อนฝูงเป็นผู้มีอิทธิพลกว่าบิดามารดา เด็กวัยรุ่นนี้รู้ว่าการคบเพื่อนเป็นสิ่งสำคัญมาก ฉะนั้นอิทธิพลของกลุ่มจึงมีต่อเด็กมาก เช่นเดียวกัน การคบเพื่อนเป็นความต้องการประการหนึ่งของเด็กวัยรุ่น และต้องการคบเพื่อนต่างเพศด้วย การเลือกเพื่อนของเด็ก วัยรุ่นโดยมากมักเลือกผู้ที่มีรสนิยมตรงกัน มีทัศนคติคล้ายคลึงกัน และขนาดของร่างกายเท่าๆกัน

เมื่อเด็กเข้าร่วมกลุ่มกับเพื่อน กลุ่มจะสร้างวัฒนธรรมของกลุ่มขึ้น สมาชิกของกลุ่มจะเกิด

ความรู้สึกหวงแหนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และทำให้รู้สึกว่าเป็นผู้ยิ่งใหญ่มีเสรีภาพ จะแสดงพฤติกรรมออกมาในรูปแบบต่างๆ เช่น อาจเป็นลักษณะก้าวร้าวไม่กลัวเกรงกฎหมาย ซึ่งอาจเป็นภัยต่อสังคม หากเด็กวัยรุ่นเหล่านี้ไม่ได้รับการอบรมดูแลที่ดี ก็จะคบเพื่อนไม่ดีชักนำไปสู่หนทางแห่งอบายมุขต่างๆ เช่น การพนัน การมั่วสุมทางเพศ เหล้าบุหรี่ และยาเสพติด ซึ่งผู้ที่เคยใช้ยาเสพติดเป็นผู้ที่รู้แหล่งที่อาจหายาเสพติดได้ ก็จะชักนำบุคคลอื่นให้ใช้ยาเสพติดด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเพื่อนกับการใช้สารเสพติด มีดังนี้ เสริน ปุณณะหิตานนท์ (2531) ได้สำรวจทัศนคติของเยาวชนไทยที่มีต่อยาเสพติด และ ยุบลวรรณ ประมวลรัฐการ (2535) ได้ศึกษาวิจัย "ตัวแบบสมมติฐานการใช้ยาหรือสิ่งเสพติดในวัยรุ่น" พบว่าการคบเพื่อนที่ใช้ยาเสพติด มีผลกระทบโดยตรงต่อการใช้ยาเสพติด ส่วนงานวิจัยของต่างประเทศที่สอดคล้องกัน คือ McArdle และคณะ (McArdle et al., 2002) ศึกษาวัยรุ่นอายุ 13-17 ปี ศึกษาตัวแปรที่มีผลต่อการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่น พบว่าการใช้ยาเสพติดของเพื่อนเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อการติดยาเสพติดของวัยรุ่นอย่างสูง ส่วน Kulis, Marsiglia, & Hecht (2002) ศึกษา ปัจจัยที่ทำนายพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด ผลการศึกษาพบว่า เด็กจะใช้กัญชา ยาเสพติด และมีโอกาสที่จะใช้ยาเสพติดตลอดชีวิต ซึ่งเกิดจาก เพื่อนชักจูง และสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lind (2000) ที่ศึกษา พฤติกรรมการสูบบุหรี่ในวัยรุ่น ศึกษาเด็กอายุ 13-17 ปี พบว่า การสูบบุหรี่ของเพื่อนจะเป็นตัวแบบที่ทำให้วัยรุ่นสูบบุหรี่ตามด้วย และ Harrison & Resnicow (1998) ศึกษาความสัมพันธ์ของการใช้บุหรี่และกัญชาของวัยรุ่น ศึกษาในเด็กอายุ 13-17 ปี พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ยาเสพติด คือ เพื่อนใช้ยาเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Atkinson, Richard & Carlson (2001) พบว่า วัยรุ่นจะเลือกคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และเพื่อนมีอิทธิพลต่อการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่น ค่อนข้างสูง

สรุป พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเพื่อนจะมีผลอย่างมากต่อการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่น

6.การอบรมเลี้ยงดู

6.1 ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ (2536) ได้กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่ผู้ใกล้ชิดเด็กมีการติดต่อเกี่ยวข้องกับเด็ก ทั้งทางด้านคำพูดและการกระทำ ซึ่งเป็นการสื่อความหมายต่อเด็กทั้งทางด้านความรู้สึก และอารมณ์ของผู้กระทำตลอดจนเป็นทางให้ผู้เลี้ยงดูสามารถจะให้รางวัลและลงโทษเด็กได้นอกจากนี้ยังเป็นโอกาสให้เด็กได้ดูแบบอย่างการกระทำของผู้เลี้ยงดูตนด้วย

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู (Parenting styles)

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่นิยมใช้ในการศึกษาพัฒนาการทางด้านต่างๆในวัยเด็กจนถึงวัย

ผู้ใหญ่ ก็คือ รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูตามแนวคิดของ Dianna Baumrind (Baumrind ,1967 cited in Baumrind ,1971) โดยได้ศึกษารวบรวมข้อมูล จากการประวัตินิติปฏิบัติของพ่อแม่ในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ด้วยการสังเกตการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับบุตรวัยก่อนเรียน ที่บ้านและในห้องทดลอง โดยใช้การสัมภาษณ์ และใช้แบบวัดมาตรฐาน จากการสังเกตพบว่า สามารถจัดแบ่งประเภทของการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ออกเป็น 4 รูปแบบ (Baumrind , 1991 ; Kurdek & Fine , 1994 ; Lamborn et al, 1991 cited in Berk , 1994) ดังนี้

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบดูแลเอาใจใส่ (Authoritative) คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่สนับสนุนให้ลูกมีพัฒนาการตามวุฒิภาวะ โดยกำหนดขอบเขตของพฤติกรรม พร้อมทั้งมุ่งหวังให้เด็กเชื่อฟัง แต่ขณะเดียวกันก็ยังให้เด็กได้เป็นตัวของตัวเอง โดยพ่อแม่แสดงการยอมรับความคิดเห็นของเด็ก สนใจอารมณ์ความรู้สึกของเด็ก ให้ความอบอุ่นและอธิบายเหตุผล ซึ่งเป็นกรอบรมเลี้ยงดูที่สมดุลกันระหว่างการควบคุม และการปล่อยให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง

2.การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจ (Authoritarian) คือการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ใช้อำนาจควบคุม ออกคำสั่งให้เด็กทำตามที่พ่อแม่ต้องการ โดยไม่เปิดโอกาสให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง ไม่สนใจอารมณ์ความรู้สึกของเด็ก ไม่ยอมรับความคิดเห็นของเด็ก ห้างเหิน และอบอุ่นน้อย

3.การอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ (Permissive) คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ยึดตัวเด็กเป็นศูนย์กลาง สนับสนุนและยอมรับเด็ก ปล่อยให้เด็กทำตามความต้องการของตัวเองโดยไม่มีขอบเขต โดยไม่เรียกร้องให้เด็กทำตามที่พ่อแม่ต้องการ ไม่มีการประเมินเด็ก ตอบสนองต่อความต้องการของเด็กในระดับสูง ให้ความรักโดยไม่มีการควบคุมพฤติกรรมเด็ก

4.การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (Uninvolved) คือ พ่อแม่ที่ห่างเหินกับลูก ขาดการสื่อสารซึ่งกันและกันระหว่างพ่อแม่กับลูก พ่อแม่สนใจความประพฤติของลูกน้อย และไม่ตระหนักถึงความต้องการของเด็ก ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางโดยสนใจความสุขสบายและความสะดวกของตนเป็นเบื้องต้น ไม่แก้ไขพฤติกรรมที่ไม่ดีหรือไม่ถูกต้องของเด็ก เพราะรู้สึกว่าเป็นการยุ่งยากและเสียเวลา นั่นคือไม่ตอบสนองความต้องการของเด็ก เพราะรู้สึกว่าเป็นการยุ่งยากและเสียเวลา นั่นคือไม่ตอบสนองความต้องการของเด็ก ขณะเดียวกันก็ไม่สนใจควบคุมเรียกร้องให้เด็กประพฤติปฏิบัติสิ่งใดๆ

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของพฤติกรรมของพ่อแม่ ในรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูทั้ง 4 แบบ พบว่า Baumrind ได้ผสมผสานรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูด้วย 2 มิติหลัก คือ

1. มิติการเรียกร้องของพ่อ แม่ (Demandingness) โดยพิจารณาระดับข้อเรียกร้อง ที่พ่อแม่ต้องการให้เด็กทำตามมาตรฐานที่วางไว้ โดยยึดพ่อแม่เป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นการอบรมเลี้ยงดูในมิติเข้มงวดกวดขันหรือควบคุมนั่นเอง พ่อแม่บางคนกำหนดมาตรฐานกับเด็กไว้สูง และเรียกร้อง

ให้เด็กทำตามมาตรฐานที่ตั้งไว้ แต่ในขณะเดียวกันพ่อแม่บางคนก็เรียกร้องให้เด็กทำตามมาตรฐานเพียงเล็กน้อย และไม่พยายามที่จะใช้อิทธิพลในการควบคุมพฤติกรรมของเด็ก

1. มิติการตอบสนองของพ่อแม่ (Responsiveness) โดยพิจารณาระดับการสนองต่อความต้องการของเด็ก โดยยึดตัวเด็กเป็นจุดศูนย์กลาง ซึ่งเป็นการอบรมเลี้ยงดูในมิติรักหรืออบอุ่นนั่นเอง

อิทธิพลของรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูต่อพัฒนาการของวัยรุ่น

การอบรมเลี้ยงดูแต่ละแบบส่งผลต่อพัฒนาการของวัยรุ่นด้านต่างๆ และเมื่อเปรียบเทียบผลของพัฒนาการในเรื่องเดียวกันแล้ว วัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกันมีพัฒนาการแตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยซึ่งแยกอธิบายตามการอบรมเลี้ยงดูทั้ง 4 แบบ คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม ทำให้เด็กวัยรุ่นมีความกังวล มีลักษณะพึงพิงสูงขาดความมั่นใจในตนเองและไม่มีความสุข (Baumrind ,1971 ,1991) พบว่าวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุมนั้น สัมพันธ์เชื่อมโยงกับพฤติกรรมอันเนื่องมาจากปัญหาสุขภาพจิตไม่ดี นอกจากนี้วัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม ประสบผลสำเร็จในการเรียนน้อยกว่าวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ แต่ผลการเรียนดีกว่าและมีพฤติกรรมต่อต้านสังคมน้อยกว่ากลุ่มที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ(Steinberg ,Lamborn , Dornbusch ,& Darling ,1992 ; Steinberg ,Lamborn ,Darling ,Mounts ,& Dornbusch ,1994 ; Baumrind ,1991 ; Kurdek & Fine , 1994 ; Lamborn , Mounts , Steinberg , & Dornbusch ,1991)

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบดูแลเอาใจใส่ ได้มีผู้วิจัยเพื่ออธิบายระดับความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบดูแลเอาใจใส่กับพฤติกรรมในวัยรุ่น พบว่าสัมพันธ์กับหลายองค์ประกอบ ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเองสูง มีวุฒิภาวะทางสังคมและจริยธรรม ประสบความสำเร็จในการเรียน และมีผลการเรียนในระดับมัธยมปลายและระดับอุดมศึกษา สูงกว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบอื่น (Kurdek & Fine ,1994 ;Lamborn et al., 1991 Luster & McAdoo , 1996 ; Steinberg et al ., 1992 , 1994) ส่วน Baumrind (1991) ศึกษาพบว่า วัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบดูแลเอาใจใส่ จะมีบุคลิกภาพที่เป็นตัวของตัวเอง เข้าสังคมได้ดี มีความสามารถในการปรับตัวสูงสุด ควบคุมตัวเองได้ดี มีลักษณะเป็นมิตร

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ มีการศึกษาพบว่า วัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจมีการควบคุมตัวเองได้ต่ำ ประสบผลสำเร็จในการเรียนน้อย ผลการเรียนต่ำกว่าการอบรมเลี้ยงดู 2 แบบแรก มีการใช้สารเสพติดทั้งแอลกอฮอล์และยาเสพติดสูง และมีความก้าวร้าวสูง (Baumrind ,1991 ; Kurdek & Fine , 1994 ; Lamborn et al ., 1991)

4. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ผลการเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ทำให้วัยรุ่น

รุ่นมีพฤติกรรมทางลบทั้งต่อตนเองและการปฏิสัมพันธ์ในสังคม ทั้งนี้เนื่องจากพ่อแม่เห็นห่างจากเด็ก ไม่มีการสื่อสารถึงกัน ทำให้เด็กสนใจการเรียนน้อย เมื่อการใช้ชีวิตในโรงเรียน ขาดความอดทนต่อปัญหา สับสนและควบคุมอารมณ์ไม่ได้ ขาดจุดมุ่งหมายในชีวิต และมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนสูงกว่าวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดู 3 แบบแรก (Baumrind ,1991 ; Kurdek & Fine ,1994 ; Lamborn et al.,1991)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูกับการใช้สารเสพติด มีดังนี้

ประณีต ปิยสิรานนท์ (2538) พบว่าเด็กและเยาวชนผู้ต้องคดียาเสพติด ส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่กับบิดามารดา ปัญหาในครอบครัวที่พบส่วนใหญ่ คือ บิดามารดาไม่เข้าใจในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ไม่ให้เวลา ไม่ให้ความสนใจบุตรเท่าที่ควร ส่วน อังศนา เปตะนันท์ (2537) การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดเกินไป วัยรุ่นจะหันไปใช้ยาเสพติด ลาดทองใบ ภูอภิรมย์ (2530) พบว่าพ่อแม่ที่ยังคงเลี้ยงดูลูกแบบตามใจอย่างต่อเนื่อง จะทำให้เกิดปัญหาในการควบคุมตนเอง มีแนวโน้มในการใช้ยาเสพติดมากซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของBaumrind และคณะ(Baumrind et al.,1991) พบว่าวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจมีการควบคุมตัวเองได้ต่ำ ประสบผลสำเร็จในการเรียนน้อย มีการใช้สารเสพติดทั้งแอลกอฮอล์และยาเสพติดสูง และมีความก้าวร้าวสูง

สรุป การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดเกินไป การเลี้ยงดูลูกแบบตามใจอย่างต่อเนื่อง จะทำให้วัยรุ่นมีโอกาสติดยาเสพติดสูง

7.การเห็นคุณค่าในตนเอง

Branden (1981) & Khera (1998) ซึ่งให้ความหมายคล้ายกันว่า การเห็นคุณค่าในตนเองว่า เป็นลักษณะของความเชื่อและการมีความนับถือตนเอง อันเกิดจากความเชื่อมั่นในความมีคุณค่าของตนเอง ความมั่นใจในความสามารถของคนที่จะกระทำสิ่งใดให้สำเร็จได้ตามความพอใจ

Coopersmith (1984) & Rosenberg (1979) ซึ่งให้ความหมายคล้ายกันว่า ได้ให้ความหมายในการมองเห็นคุณค่าในตนเองว่า เป็นการประเมินคุณค่าของตนเอง แสดงทัศนคติทั้งทางด้านบวกหรือลบ เป็นการตัดสินคุณค่าแห่งตน ทำให้บุคคลนั้นรู้สึกว่าคุณมีความสามารถ ความสำคัญ ประสบความสำเร็จและมีคุณค่า ซึ่งสังเกตได้จากคำพูดและพฤติกรรมที่แสดงออก

Maslow (1970) แบ่งการเห็นคุณค่าในตนเองออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. การเห็นคุณค่าในตนเองจากการยอมรับของตนเอง คือ ความต้องการมีความเข้มแข็ง ความสำเร็จ ความสามารถเพียงพอในการทำสิ่งต่าง ๆ ความเชื่อมั่น และมีอิสระ
2. การเห็นคุณค่าในตนเองจากการยอมรับของคนอื่น คือ ความต้องการมี ชื่อเสียง เกียรติยศ ตำแหน่ง ความรุ่งเรือง มีอำนาจเหนือผู้อื่น ได้รับการยอมรับ ความสนใจ มีความสำคัญ หรือเป็นที่ชื่นชมของคนอื่น

Maslow (1970) กล่าวถึงการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งตรงกับความต้องการพื้นฐาน 5 ประการ ในขั้นที่ 4 คือ ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง (The Esteem Needs) ให้ความ เป็นความต้องการที่มีความสำคัญและเข้าใจยากที่สุด เพราะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่าง ๆ มากมาย การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์กับความต้องการความรัก และการเป็นเจ้าของ ความต้องการนี้ประกอบด้วยความนับถือตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสามารถและได้รับการนับถือ และหากได้รับการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองขึ้นไปอีก ก็จะเข้าสู่ขั้นบรรลุสัจการแห่งตน (Self-actualization) ซึ่งเป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์

Coopersmith (1981) กล่าวถึงแหล่งที่มาของการเห็นคุณค่าในตนเองว่ามาจาก 4 แหล่ง ดังนี้

1. การมีอำนาจ (power)
2. การมีความสำคัญ (Significance)
3. การมีคุณความดี (Virtue)
4. การมีความสามารถ (competence)

การเห็นคุณค่าในตนเองนั้น (Coopersmith ,1981) ศึกษาคุณค่าในตนเองพบว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองมี 2 ประเภท คือ

1. องค์ประกอบภายในบุคคล อันได้แก่
 - 1.1 ลักษณะทางกายภาพ (Physical Attributes)
 - 1.1.1 ลักษณะทางกายภาพ (Physical Attributes)
 - 1.1.2 ความสามารถทั่วไป สมรรถภาพ และการกระทำ (General, Capacity, Ability and Performance)
 - 1.1.3 ภาวะทางอารมณ์ (Affective States)
 - 1.1.4 ค่านิยมส่วนตัว (Self-Values)ภาวะทางอารมณ์ (Affective States)
 - 1.1.5 ความปรารถนาของบุคคล (Aspiration)

นอกจากนี้ ยังองค์ประกอบภายนอกอื่น ๆ อีก เช่น ปัญหาต่าง ๆ และโรคภัยไข้เจ็บ และเพศ

2. องค์ประกอบภายนอกของบุคคล
 - 2.1 สัมพันธภาพกับครอบครัวหรือพ่อแม่
 - 2.2 โรงเรียนและสถานศึกษา
 - 2.3 สถานะภาพทางสังคม
 - 2.4 สังคมในกลุ่มเพื่อน

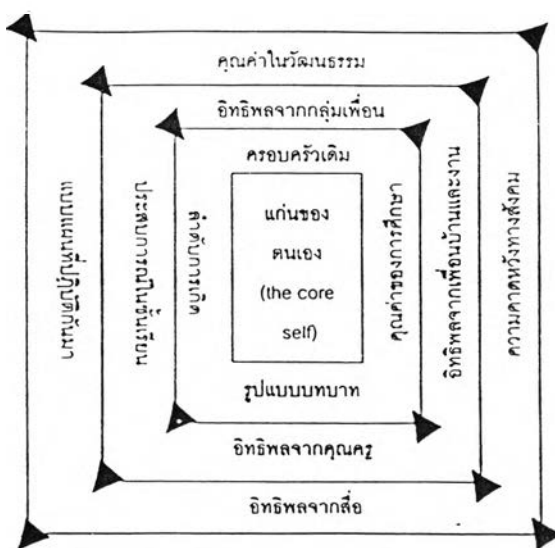
นอกจากนี้ยังมี Golden & Lesh (1994) อธิบายถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองซึ่งสอดคล้องกับ Coopersmith (1984) ซึ่ง Golden & Lesh(1994) นำเสนอเป็นแผนภาพแบ่งเป็น 4 ชั้น ดังแสดงในตารางที่ 3

ชั้นที่ 1 คือ แก่นของตนเอง ซึ่งบุคคลมีมาตั้งแต่กำเนิด เป็นพันธุกรรมที่ได้รับถ่ายทอดลักษณะต่างๆ มาจากพ่อแม่

ชั้นที่ 2 คือ ครอบครัวและผู้เลี้ยงดู ซึ่งมีผลกับบุคคลตั้งแต่ช่วงแรกของชีวิตจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ วงนี้จะใกล้ชิดกับตนเอง (Self) มากที่สุด ครอบครัวเป็นอิทธิพลหลักในการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง เพราะเป็นส่วนแรกของสัมพันธภาพ แรงสนับสนุน และความรัก วงนี้ทำให้บุคคลแข็งแกร่งเพื่อพร้อมเผชิญกับสิ่งต่างๆ

ชั้นที่ 3 คือ โลกที่อยู่ภายนอกบ้าน ได้แก่ โรงเรียน เพื่อนเล่น ครูอาจารย์ และบุคคลอื่นที่มีความสำคัญต่อตนเอง สำหรับผู้ใหญ่อาจเป็นที่ทำงาน ถัดจากครอบครัวแล้ววงนี้มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองมากที่สุด เพราะบุคคลจะประเมินตนเองเมื่อเขาอยู่ในสังคม

ชั้นที่ 4 คือ สื่อและวัฒนธรรม บุคคลจะรับรู้ความแตกต่างของตนเองได้จากสื่อ และจากวัฒนธรรมที่ตนเองอยู่ได้เช่นกัน

ตารางที่ 2 การพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง

ที่มา : Golden & Lesh (1994) หน้า 12

การสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ ก่อให้เกิดปัญหาตามมาทั้งในเรื่องบุคลิกภาพ สัมพันธภาพ แล้วยังก่อให้เกิดความเครียดอีกด้วย ดังนั้นสำหรับผู้ที่จะเห็นคุณค่าในตนเองต่ำจึงควรมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น โดย Greenberg & Gold (1994) ได้เสนอแนะวิธีการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองไว้ดังนี้

1. การยอมรับตนเอง เป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นการ

เรียนรู้ในการที่จะชื่นชมและเชื่อในคุณค่าของตนเอง

2. การบอกกับตนเองในทางบวก (Positive self - talk) การบอกตนเองในทางลบเป็นประจำเป็นการทำลายการเห็นคุณค่าในตนเอง ดังนั้นเราจึงควรบอกหรือพูดกับตัวเองถึงสิ่งที่ดีๆ ตัวอย่างเช่น “ฉันทำโครงการนี้ได้ดีเยี่ยม”

3. หาสิ่งที่ตนเองทำได้ดี เช่น เล่นกีตาร์ เล่นฟุตบอล แต่งกลอนเป็นต้น เมื่อทำสิ่งใดแล้วรู้สึกดี จะช่วยให้บุคคลสร้างความมั่นใจมากยิ่งขึ้น และทำให้กล้าลองทำสิ่งใหม่ๆต่อไป

4. ใช้คำแทนตัวเองว่า (“ I ” statement) ถ้าบุคคลมีความรับผิดชอบกับความรู้สึกของตนเองจะใช้คำว่า “ฉัน” บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำจะกลัวที่จะใช้คำว่า “ฉัน” เพราะกลัวการวิพากษ์วิจารณ์จากบุคคลอื่น

5. พัฒนาการสนับสนุนจากกลุ่ม (Develop a support Group) – แรงสนับสนุนจากกลุ่มเพื่อนที่บุคคลไว้วางใจและสามารถพูดคุยได้อย่างเปิดเผย จะช่วยสร้างให้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง กลุ่มที่ดีจะไม่กดดันแต่จะสร้างให้เกิดความรู้สึกที่ดีกับบุคคล

6. ต่อด้านแรงกดดันจากกลุ่มเพื่อน (Resist Peer Pressure) คนที่เห็นคุณค่าในตนเองต่ำมักจะไม่มี ความมั่นใจในการออกความเห็นหรือการตัดสินใจด้วยตนเอง ผลที่ตามมา คือ เขาจะได้รับอิทธิพลและแรงกดดันจากเพื่อนมาก ดังนั้นในการสร้างคุณค่าและความมั่นใจให้กับบุคคลช่วยให้บุคคลตัดสินใจด้วยตนเองได้

7. กระทำสิ่งต่างๆด้วยความซื่อตรง (Act with Integrity) บุคคลที่ชื่นชมและเห็นคุณค่าของตนเองจะสามารถเห็นคุณค่าของบุคคลอื่นได้เช่นเดียวกัน การที่เราปฏิบัติด้วยความซื่อตรงและมีความรับผิดชอบต่อบุคคลอื่น จะทำให้เรารู้สึกดีกับตัวเราเอง ซึ่งเป็นการเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเอง

จากความหมายต่าง ๆ ที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเองหมายถึง ความรู้สึกที่เกิดจากการประเมินตนเองในด้านบวก การประเมินความสามารถ การประสบความสำเร็จ ความมีคุณค่า ความสำคัญ โดยแสดงออกในรูปของทัศนคติที่มีต่อตนเอง เป็นความภาคภูมิใจ และพึงพอใจในตนเอง การยอมรับนับถือตนเอง การพึ่งตนเอง คิดว่าตนเองมีค่า และได้รับการยอมรับจากครอบครัวและสังคม

การวัดการเห็นคุณค่าในตนเองกระทำได้ค่อนข้างยาก แต่ก็ยังมีผู้สร้างแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง เช่น แบบวัด Self-Esteem Scale ของ Rosenberg และ Self-Esteem Inventory ของ Coopersmith เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเองกับการใช้สารเสพติด มีดังนี้

Miller, Plant, Choquet, & Ledoux (2002) พบว่าวัยรุ่นที่มีการสูบบุหรี่ จะมีคะแนนการ

เห็นคุณค่าในตนเองต่ำกว่าวัยรุ่นที่ไม่สูบบุหรี่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Shrier และคณะ (Shrier et al., 2001) ศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) และการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่น ทำการศึกษาในเด็กวัยรุ่นอายุ 13-17 ปี พบว่าวัยรุ่นที่มีการใช้ยาเสพติดจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ

สรุป วัยรุ่นที่ติดยาเสพติดจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำกว่าวัยรุ่นที่ไม่ติดยาเสพติด

8. บุคลิกภาพ

บุคลิกภาพแบบแสดงตัว – เก็บตัว (Extravert – Introvert Personality)

การแบ่งลักษณะของบุคลิกภาพ ออกเป็นแบบแสดงตัว (Extravert) และแบบเก็บตัว (Introvert) เป็นการแบ่งบุคลิกภาพของมนุษย์ออกเป็นลักษณะใหญ่ๆ ซึ่งมีผู้นำไปใช้อย่างแพร่หลาย นับตั้งแต่ที่ Jung (1959) ได้เสนอทฤษฎีนี้ และมีนักจิตวิทยาท่านอื่นๆนำไปศึกษาเพิ่มเติม โดยที่สำคัญและจะได้ใช้เป็นหลักในการวิจัย คือ แนวความคิดของ Eysenck (1970) ซึ่งได้ให้ลักษณะของบุคลิกภาพแบบแสดงตัว-เก็บตัว ได้สรุปไว้ ดังนี้

บุคลิกภาพแบบแสดงตัว (Extravert) มีลักษณะชอบสังคม ชอบงานสังสรรค์ มีเพื่อนมาก ต้องการมีคนคุยด้วย ไม่ชอบการอ่านหนังสือหรือศึกษาด้วยตนเอง ชอบเรื่องตื่นเต้น แสวงหาโอกาส ชอบแกลงท้าทาย ทำอะไรรวดเร็ว ชอบการเปลี่ยนแปลง ไม่ค่อยมีความวิตกกังวล เรียบง่าย มองโลกในแง่ดี ชอบการเคลื่อนไหวและทำสิ่งต่างๆ โกรธง่ายหายเร็ว ไม่ค่อยเก็บความรู้สึก

บุคลิกภาพแบบเก็บตัว (Introvert) มีลักษณะเงียบขรึม ชอบอยู่ตามลำพัง คิดถึงตัวเองเป็นหลัก เข้าหาหนังสือมากกว่าผู้คน ไม่ค่อยใกล้ชิดกับใครนอกจากเพื่อนสนิทคิดก่อนทำ ไม่ชอบเรื่องเสี่ยงๆจริงจังกับชีวิต เก็บความรู้สึก โกรธง่ายหายช้า ใ่วางใจได้

จากการศึกษาวิจัยจำนวนมากพบว่า ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัวและเก็บตัว จะมีการแสดงออกที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านการมีส่วนร่วมในสังคม การรับรู้ กิจกรรม ตลอดจนถึงการทำงาน

โดยทั่วไปผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัว หรือเก็บตัว จะไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องความฉลาด แต่ความแตกต่างในด้านการทำงานของบุคลิกภาพทั้งสองแบบ อาจสามารถแยกพิจารณาใน 3 ประเด็น ได้แก่ ความรวดเร็ว ความละเอียดถี่ถ้วน และความเพียรพยายาม ซึ่งในการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแสดงตัวจะทำงานได้รวดเร็วกว่า ในขณะที่พวกเก็บตัวจะมีความละเอียดถี่ถ้วน และความเพียรพยายามมากกว่า

ตารางที่ 3 ตารางแสดงลักษณะบุคลิกภาพแบบเก็บตัวและแบบแสดงตัว (อุทัย หิรัญโต , 2525 อ้างถึง ในอรุณญา จรัสสุริยงค์ , 2539)

ลักษณะของพวกเก็บตัว	ลักษณะของพวกแสดงตัว
ยึดตนเป็นศูนย์กลางของความรู้สึกนึกคิด	สนใจคนอื่น และโลกภายนอก
เป็นนักคิด นักฝัน	บุคลิกความจริงใจ
เก็บตัวอยู่คนเดียวเงียบๆไม่สูงส่งกับใคร	ชอบสนุกสนานรื่นเริง ชอบสมาคม
ชอบทำงานคนเดียว	ชอบทำงานร่วมกับคนอื่น
เก็บความรู้สึกได้ดี	แสดงออกอย่างเปิดเผย
มักโทษตัวเอง	มักโทษคนอื่น
มองโลกในแง่ร้าย	มองโลกในแง่ดี
จริงจังกับชีวิต	ไม่ยึดมั่น ถือมั่นในสิ่งใด
มีระเบียบแบบแผน	ไม่ชอบทำการที่ถี่ถ้วนเกินไป
ชอบอยู่กับสิ่งไม่มีชีวิต	ชอบอยู่กับสิ่งมีชีวิต หรือคน
ไม่ชอบพูดมาก ทำมากกว่าพูด	ชอบพูดมากกว่าทำ
มีอารมณ์โกรธเกลียดง่าย	ไม่โกรธใคร หรือรักใคร่ง่ายๆ
มักเกรงใจคนอื่น	ชอบใช้อำนาจขู่เข็ญ
ไม่ชอบเป็นใหญ่เป็นโต	ชอบเป็นเจ้านายคน
ถือเนื้อ ถือตัว ไม่ยอมใคร่ง่าย	ไม่ถือเนื้อ ถือตัว
มีเพื่อนน้อย แต่ได้เพื่อนมาก	มีเพื่อนมาก แต่คบกันผิวเผิน
ชอบวิจารณ์คนอื่น	ไม่ชอบวิจารณ์ใคร
ต้องการเปลี่ยนสภาพของโลกให้เข้ากับตัว	ต้องการปรับตนเองให้เข้ากับโลก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพกับการใช้สารเสพติด มีดังนี้

ปรีชา วิหคโต และคณะ (2540) ศึกษาพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษา พบว่าปัจจัยด้านตัวนักเรียนเองที่เป็นสาเหตุหนึ่งในการใช้สิ่งเสพติด ได้แก่ การมีบุคลิกภาพอ่อนแอ ขาดเพื่อนไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Steinberg (1993) พบว่า เด็กที่ติดยาเสพติดจะมีบุคลิกภาพไม่ใฝ่ง่าย เก็บกด และมีปัญหาและ Sutherland & Shepherd (2002) ทำการศึกษาบุคลิกภาพของวัยรุ่นที่ใช้ยาเสพติด พบว่าวัยรุ่นที่มีการใช้ยาเสพติดจะขาดการดูแลตนเอง ไม่เอาใจใส่ตนเองเท่าใดนัก

ความหมายของยาเสพติด

องค์การอนามัยโลกได้ให้คำนิยามของยาเสพติดไว้ว่า คือ ยาหรือสารเคมีหรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายแล้ว ทำให้เกิดพิษเรื้อรังแก่ร่างกายผู้เสพ และก่อให้เกิดความเสื่อมโทรม ทั้งทางร่างกายและจิตใจของผู้เสพ และยังก่อให้เกิดความเสื่อมโทรม ทั้งร่างกายและจิตใจของผู้เสพโดยจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) มีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะเสพยาหรือสารนั้นต่อไปอีก
- 2) มีความโน้มเอียงที่จะต้องเพิ่มปริมาณยาหรือสารนั้นมากขึ้นเรื่อยๆ
- 3) เมื่อหยุดใช้ยาหรือสารนั้น จะเกิดอาการถอนยา คือ อาการทุกข์ทรมานทางกายและจิตใจเมื่อปราศจากยาที่ติดนั้น
- 4) ผู้ที่ใช้ยาหรือสารนั้นเป็นเวลานาน จะทำให้เกิดผลร้ายต่อสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ยาเสพติดหรือสารเคมีหรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะรับประทาน ดม สูบ ฉีดหรือด้วยประการใดๆแล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะที่สำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการฉีดเรื่อยๆ มีอาการถอนยาเนื่องจากขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง นอกจากนี้ยังรวมถึงสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษดังกล่าว ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่รวมถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่ด้วย (สำนักคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด 2534)

ประเภทของยาเสพติด

การจำแนกประเภทของยาเสพติดให้โทษ มีลักษณะการจำแนกหลายลักษณะ กล่าวคือ

1. จำแนกตามแหล่งที่เกิด แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 ยาเสพติด เป็นสารที่กลั่น หรือสกัดได้จากพืชบางชนิดโดยตรง เช่น ฝิ่น โคเคอิน กัญชา รวมทั้งการนำสารจากพืชเหล่านั้น มาปรับปรุงเป็นอย่างอื่นโดยกรรมวิธีทางเคมี เช่น มอร์ฟิน เฮโรอิน เป็นต้น

1.2 ยาเสพติดสังเคราะห์ เป็นสารที่ผลิตขึ้นในห้องปฏิบัติการด้วยกรรมวิธีทางเคมี นำมาใช้แทนยาเสพติดธรรมชาติได้ ออกฤทธิ์เหมือนยาเสพติดธรรมชาติ เช่น เพทิดีน เมธาโดน

2. จำแนกตามการออกฤทธิ์ ยาเสพติดแต่ละชนิดจะมีฤทธิ์ต่อระบบประสาทในลักษณะต่างๆ แบ่งได้เป็น 4 ลักษณะ ดังนี้

2.1 ออกฤทธิ์กระตุ้นระบบประสาท ได้แก่สารที่เสพแล้วทำให้ผู้เสพคลายความทรมาน บรรเทาความเจ็บปวดทางร่างกาย ความว้าวุ่นทางจิตใจอารมณ์ คลายความหมกมุ่น ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นสุข เช่น ฝิ่น มอร์ฟิน เฮโรอิน ยานอนหลับ เหล้าแห้ง

2.2 ออกฤทธิ์กระตุ้นระบบประสาท ได้แก่ สารที่เสพแล้วทำให้ผู้เสพแล้วทำให้ผู้เสพเพิ่มพูนความสามารถชั่วระยะเวลาหนึ่ง ช่วยเพิ่มความมั่นใจในตนเอง ทำให้เกิดความสุข จิตใจปลอดโปร่ง เช่น แอมเฟตามีน (ยาบ้า ยาขยัน ยาบ้า) กระต่อม โคเคอิน

2.3 ออกฤทธิ์หลอนประสาท ได้แก่สารที่เสพแล้วทำให้ผู้เสพมีประสาทสัมผัสสูญเสียสมรรถภาพเกิดประสาทหลอน เช่น แอส เอส ดี

2.4 ออกฤทธิ์ผสมผสาน ได้แก่ สารเสพติดที่ออกฤทธิ์ต่อระบบประสาททั้งกุด กระตุ้น และ หลอนประสาทร่วมกัน เช่น กัญชา

3. จำแนกตามองค์การอนามัยโลก ได้มีการจำแนกสารเสพติดตามกลุ่มของสารเสพติดที่มีฤทธิ์ และอนุพันธ์ที่คล้ายคลึงกัน International Classification of Disease and Related Health Problem (ICD-10) ในปี 1992 ออกเป็น 10 ชนิด ได้แก่

3.1 สุรา (alcohol) เช่น เหล้า เบียร์ วิสกี้

3.2 กลุ่มอนุพันธ์ฝิ่น (opioids) เช่น ฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอีน เพทิดีน

3.3 กลุ่มกัญชา (cannabinoids) เช่น ซ้อยอดดอกกัญชา

3.4 ยาระงับประสาท และยานอนหลับ (sedatives or hypnotics)

3.5 โคเคน (cocaine)

3.6 กลุ่มกระตุ้นประสาท (stimulants) เช่น แอมเฟตามีน เด็กซ์แอมเฟตามีน

3.7 กลุ่มหลอนประสาท (hallucinogens) เช่น LSD ลำโพง

3.8 ยาสูบ (tobacco)

3.9 สารระเหย (volatile solvents)

3.10 ใช้ยาหลายตัว และวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทอื่นๆ (multiple drug use and use of other psychoactive substances)

4. จำแนกตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พุทธศักราช 2522 มาตรา 7 มี การจัดแบ่งสารเสพติดออกเป็นกลุ่มตามความรุนแรง ของสารเสพติดแบ่งเป็น 5 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง เช่น เฮโรอีน อะซีทอร์ฟีน

ประเภทที่ 2 ยาเสพติดให้โทษทั่วไป เช่น มอร์ฟีน โคเคอีน ฝิ่น

ประเภทที่ 3 ยาเสพติดให้โทษที่เป็นตำรับยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 2 ผสมอยู่ด้วย เช่น ยาแก้ไอ ผสม

โคเคอีน หรือฝิ่น ยาแก้ท้องเสียที่มีไดฟีโนคซิล

ประเภทที่ 4 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภทที่ 1 หรือ ประเภทที่ 2 เช่น อาซิติก แอนไฮไดรต์ อะเซทิลโครไรด์

ประเภทที่ 5 ยาเสพติดให้โทษประเภทอื่นๆ ที่มีได้เข้าอยู่ในประเภทที่ 1-4 ได้แก่ กัญชา กระเทียม

ลักษณะและโทษของยาเสพติดบางชนิดที่กำลังระบาด ในขณะนี้

(1) ฝิ่น (Opium)

ฝิ่นเป็นพืชล้มลุกชนิดหนึ่งที่เสกกัน คือ ฝิ่นสุกได้จากการนำยางฝิ่นสุกเก็บไว้จนแห้ง นิยม เสพโดยวิธีสูบด้วยกลอง หรือกินฝิ่นก่อน มีฤทธิ์กดประสาทส่วนกลาง ทำให้ออนหลับเคลิบเคลิ้ม มี

ความคิดอ่านช้าลง เสื่อมสมรรถภาพ ปลายประสาทและกล้ามเนื้อหัวใจอักเสบ เบื่ออาหาร ท้องผูก ระบบฮอร์โมนเปลี่ยนแปลง ร่างกายทรุดโทรม

(2) มอร์ฟีน (Morphine)

เป็นแอลคาลอยด์จากฝิ่นเดิม มีฤทธิ์ทั้งกดประสาทและกระตุ้นประสาทส่วนกลาง ทำให้ศูนย์ประสาทรับรู้ความรู้สึก อาการเจ็บปวดต่างๆหมดไป กล้ามเนื้อคลายตัว มีความรู้สึกสบาย หายกังวล มีฤทธิ์กดศูนย์การไอทำให้ระงับอาการไอ กดศูนย์ควบคุมการหายใจ ทำให้ร่างกายหายใจช้าลงเกิดอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ ส่วนฤทธิ์กระตุ้นประสาทส่วนกลางจะทำให้คลื่นไส้ อาเจียน ม่านตาหรี่ มีอาการตื่นเต้นด้วย ภาวะเบื่ออาหารและลำไส้ทำงานน้อยลง ท้องผูก และปัสสาวะลำบาก

(3) เฮโรอีน (Heroin)

เป็นยาเสพติดที่ร้ายแรงที่สุด ติดได้ง่าย เลิกได้ยาก มีฤทธิ์แรงสูงกว่ามอร์ฟีน 5-8 เท่า แรงกว่าฝิ่น 80 เท่า ใช้ได้ทั้งวิธีสูบ นัด ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ หรือเส้นเลือดดำ และที่แพร่ระบาดในประเทศไทยมี 2 ชนิด คือ

(3.1) เฮโรอีนผงสีขาว หรือเรียกว่า เบอร์ 4 เป็นผงละเอียดสีขาว ไม่มีกลิ่น รสขมจัด ชนิดนี้เป็นเฮโรอีนบริสุทธิ์ จะมีเนื้อเฮโรอีนสูง 80-95% นิยมเสพโดยการฉีดเข้าเส้นเลือดดำ

(3.2) เฮโรอีนผสม หรือเรียกว่า เบอร์ 3 หรือไอระเหย แคป ไข่ เป็นตัน เป็นเฮโรอีนไม่บริสุทธิ์ มีสารอื่นปนอยู่ด้วย เช่น สารหนู สตริกนิน มีสารเฮโรอีนอยู่เพียงเล็กน้อย ประมาณ 8-12% เป็นเฮโรอีนชนิดที่มีอันตรายต่อผู้เสพมาก เพราะมีสารอื่นที่มีพิษเจือปนอยู่

เฮโรอีน มีฤทธิ์ทำให้ง่วง งุนงง คลื่นไส้ อาเจียน เบื่ออาหาร ร่างกายผอมลงอย่างรวดเร็ว อ่อนเพลีย ไม่กระตือรือร้น ไม่อยากทำงาน หงุดหงิด โกรธง่าย มักก่ออาชญากรรมได้เสมอ มักตายด้วยการใช้ยาเกินขนาด หรือมีโรคแทรกซ้อน โดยเฉพาะโรคเอดส์

(4) บาร์บิทูเรต (Barbiturates)

เป็นยานอนหลับ ระงับความวิตกกังวล ระงับอาการชักหรือป้องกันการชัก ที่ใช้กันแพร่หลาย ได้แก่ เซโคคาร์บิตอล หรือเรียกว่า เหล้าแห้ง ไข่แดง เปิดแดง ปีศาจแดง ออกฤทธิ์กดสมอง ทำให้มีเมื่อยตลอดเวลา พูดไม่ชัด ถ้าเสพมากจะมีอาการมึนงง เดินไม่ตรง ทรงตัวไม่อยู่ หงุดหงิด เลื่อนลอย ขาดความรับผิดชอบ มีความกล้าอย่างบ้าบิ่น ชอบทะเลาะวิวาท ก้าวร้าว คลุ้มคลั่ง ทำร้ายตนเอง

(5) แอมเฟตามีน (Amphetamine)

มีชื่อที่บุคคลทั่วไปรู้จัก คือ ยาบ้าหรือยาขยันเป็นยาที่มีฤทธิ์กระตุ้นประสาทส่วนกลาง ทำให้มีอาการตื่นตัว หายง่วงนอน พูดมาก ทำให้หลอดเลือดตีบลดลง หัวใจเต้นเร็วขึ้น ความดันโลหิตสูง มือสั่น ใจสั่น หลอดลมขยาย ม่านตาขยาย เหงื่อออกมาก ปากแห้ง เบื่ออาหาร ถ้าใช้เกินขนาด

จะทำให้เวียนศีรษะ นอนไม่หลับ ตกใจง่าย ประสาทหลอน โกรธง่าย จิตใจสับสน คลื่นไส้ อาเจียน เมื่อเลิกใช้จะรู้สึกเศร้าอย่างหนัก หลับใน ถ้าหมดฤทธิ์ยาจะเกิดอาการตัวสั่น ตึงเครียด อาจหมดสติและตายได้

(6) กัญชา (Marijuana)

กัญชา เป็นพืชล้มลุกชนิดหนึ่งที่นำมาใช้คือ ใบและส่วนยอดของช่อดอกจะมีสารสำคัญพวกแคนนาบินอยด์ (Cannabinoids) ผลที่เกิดขึ้นจะทำให้มีอาการตื่นเต้นซ่างพูด หัวเราะ ส่งเสียงดัง กล้ามเนื้อแขนขาอ่อนเปลี้ยคล้ายคนเมาสุรา ถ้าเสพมากทำให้การรับรู้ต่อแสง เสียง สัมผัส เวลา และระยะทางผิดปกติไป ความจำเสื่อม ประสาทหลอน หวาดระแวง ความคิดสับสน ไม่สนใจสิ่งแวดล้อม หลอดลมอักเสบเรื้อรัง โรคหืด

(7) กระท่อม (Mitragyna Speciosa)

กระท่อมเป็นพืชยืนต้นมีสารที่สำคัญ ได้แก่ มิตรากินี ซึ่งออกฤทธิ์กระตุ้นสมอง ทำให้หายป่วยเมื่อย อารมณ์แจ่มใส ทำงานได้ทนนาน ทนแดดได้ดี ไม่กลัวน้ำ แต่กลัวฝนมากที่สุดเพียงแต่เห็นฝนตั้งเค้าก็จะเริ่มมีอาการหนาวสั่น ถ้าเสพเป็นระยะเวลานานๆ ทำให้ร่างกายทรุดโทรม เนื่องจากทำงานเกินกำลัง มีอาการท้องผูกเสมอ อุจจาระเป็นสีเขียวคล้ายมูลแพะ ผิวหนังดำเกรียมคล้ายคนที่ถูกแดดจัด และมีอาการคลุ้มคลั่งเป็นโรคจิตได้ง่าย

(8) ยาหลอนประสาท(Hallucinogen)

เป็นยาที่แพร่หลายกันในปัจจุบัน ได้แก่ แอลเอสดี ดีเอ็มที เอสทีพี ดันล้าโพง เป็นต้น อาการที่เกิดจากการเสพแอลเอสดี จะทำให้มีเมามา หัวใจเต้นเร็วขึ้น ความดันโลหิตสูง ม่านตาขยายมือเท้าสั่น เหงื่อออกมากที่ฝ่ามือ บางรายมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน ประสาทรับความรู้สึกแปรปรวน ไม่สามารถควบคุมสติได้ ท้ายสุดผู้เสพยาักป่วยเป็นโรคจิต

(9) สารระเหย

สารระเหย เช่น กาว ทินเนอร์ เบนซิน ทาโซลิน น้ำยาลบคำผิด ผลที่ได้รับจะทำให้มีเมามา เอะอะ สายตาพร่ามัว พูดไม่ชัด ตะกุกตะกัก ทำให้ง่วงซึม และหมดสติ

อาการแทรกซ้อนทางร่างกาย เกิดการอักเสบตามปลายประสาท ชาตามปลายมือปลายเท้า หัวใจเต้นผิดปกติ เกิดการอักเสบของหลอดลม ปอด ถุงลม เกิดน้ำคั่งในปอด มีเลือดออกในถุงลม ตับถูกทำลาย ตับโตขึ้น ไตอักเสบ เซลล์สมองจะถูกทำลายจนสมองฝ่อ จะเป็นโรคสมองเสื่อมไปตลอดชีวิต

(10) เอ็กซ์ตาซี (Ecstasy)

หรือ ภาษาตลาด เรียกว่า "ยาอี" มีฤทธิ์กระตุ้นประสาท โดยมีผลให้การได้ยินเสียงและการมองเห็นผิดปกติ เหงื่อออก ปากแห้ง ไม่วิว หัวใจเต้นเร็วและความดันโลหิตสูง บางครั้งมี

อาการเกร็งที่แขน ขา และขากรรไกร ถ้าเสพมากจะทำให้กล้ามเนื้อเกร็ง ตัวสั่น ชัก เกิดความล้มเหลวของระบบหายใจและถึงแก่ความตายได้

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่ามีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้วัยรุ่นติดยาเสพติด ซึ่งทำให้วัยรุ่นส่วนมากจะยอมรับว่าตนเองไม่มีคุณค่า ไม่มีความสามารถ ไม่มีเชื่อมั่นในตนเอง ทำให้เกิดความสิ้นหวัง ความซึมเศร้า เมื่อวัยรุ่นไม่สามารถเอาชนะความรู้สึกเหล่านี้ก็จะหันไปพึ่งพยาเสพติดเพื่อหลีกเลี่ยงความรู้สึกที่ไม่ดีต่อตนเอง วัยรุ่นต้องใช้ยาเสพติดเพื่อปลดปล่อยความรู้สึกที่ไม่ดีต่อตนเองทำให้ตกอยู่ในวงจรของยาเสพติด(Baron,1994) ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยสนใจและต้องการหาปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการติดยาเสพติดของวัยรุ่นในปัจจุบันนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยคัดสรรที่สัมพันธ์กับการติดยาเสพติดของวัยรุ่นชายตอนต้นในกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.1 วัยรุ่นติดยาเสพติด อายุ 13-15 ปี ในโรงพยาบาลที่บำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดภาครัฐ กรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วย 3 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า โรงพยาบาลธัญญารักษ์ และศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ลาดหลุมแก้ว จำนวน 1 แห่ง รวมทั้งสิ้น 248 คน

1.2 นักเรียนวัยรุ่น อายุ 13-15 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 2 และ 3 สายสามัญ ในโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยเลือกสถานศึกษาที่มีรูปแบบการดำเนินงานโครงการโรงเรียนสีขาวที่ประสบผลสำเร็จ ได้แก่ โรงเรียนมัธยมวัดธาตุทอง โรงเรียนวัดนวลนรดิศ โรงเรียนเศรษฐบุทรบำเพ็ญ โรงเรียนสันติราษฎร์วิทยาลัย โรงเรียนสารวิทยา และโรงเรียนเทพศิลา รวมทั้งสิ้นจำนวน 250 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

- ตัวแปรตาม คือ การติดยาเสพติดของวัยรุ่น
- ตัวแปรอิสระ มี 13 ปัจจัยหลัก ดังนี้

1. ระดับการศึกษา
2. รายได้เฉลี่ยของครอบครัว
3. พ่อและแม่อยู่ร่วมกัน
4. พ่อและแม่แยกกันอยู่
5. พ่อหรือแม่เสียชีวิต
6. พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของบุคคลในครอบครัว

7. พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเพื่อน
8. บุคลิกภาพ
9. การอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่
10. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม
11. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ
12. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย
13. การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Esteem)

คำจำกัดความ

1. วัยรุ่นชายที่ติดยาเสพติด หมายถึง วัยรุ่นชายที่มีอายุตั้งแต่ 13 - 15 ปี ซึ่งกำลังได้รับการบำบัดการติดยาเสพติด เป็นคนไข้ในและฟื้นฟูอยู่ในโรงพยาบาลของรัฐบาลและศูนย์ฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 4 เดือน

2. วัยรุ่นชายตอนต้น หมายถึง นักเรียนวัยรุ่นชายที่มีอายุตั้งแต่ 13 - 15 ปี โดยต้องเป็นนักเรียนที่ไม่มีการใช้ยาเสพติดใดๆทั้งสิ้น

3. ปัจจัยคัดสรร หมายถึง องค์ประกอบสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับการติดยาเสพติดของวัยรุ่น ซึ่งในการวิจัยนี้มี 8 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยของครอบครัว สถานภาพการสมรสของพ่อแม่ พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของบุคคลในครอบครัว พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเพื่อน บุคลิกภาพ การอบรมเลี้ยงดู และการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self – Esteem)

4. พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของบุคคลในครอบครัว หมายถึง พฤติกรรมการใช้สารเสพติด คือ สารหรือวัตถุเสพติดประเภท ผีน เฮโรอีน มอร์ฟิน ทินเนอร์ กัญชา ยาม้าหรือยาขยัน สารระเหย ยาบ้า ยานอนหลับ กระเทียม ยาหลอนประสาท ยาอีของบิดา มารดา พี่น้อง และบุคคลอื่นในครอบครัว

5. พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของเพื่อน หมายถึง พฤติกรรมการใช้สารเสพติด คือ สารหรือวัตถุเสพติดประเภท ผีน เฮโรอีน มอร์ฟิน ทินเนอร์ กัญชา ยาม้าหรือยาขยัน สารระเหย ยาบ้า ยานอนหลับ กระเทียม ยาหลอนประสาท ยาอีของเพื่อน

6. บุคลิกภาพ หมายถึง คะแนนจากแบบวัดบุคลิกภาพ Extroversion / Introversion Inventory ของ Llona , Jerabek (1997) และนำมาใช้วัดบุคลิกภาพ

7. การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง สภาวะต่างๆที่เด็กรู้ด้วยตนเอง เกี่ยวกับพฤติกรรมของพ่อแม่ ในการปฏิบัติต่อเด็ก ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง คะแนนจากมาตรวัดการอบรมเลี้ยงดูของคณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู (Parenting Style) ตามการรับรู้ของตนเอง หมายถึง การรับรู้ของเด็กถึงพฤติกรรมของพ่อแม่ หรือผู้ปกครองที่ปฏิบัติต่อเด็กทั้งด้านคำพูดและการกระทำ ซึ่งเป็น การสื่อถึงอารมณ์และความรู้สึกของบิดามารดาต่อเด็ก โดยการประมวลจากประสบการณ์ที่ผ่าน มาของเด็ก ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้แนวทางการแบ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู ตามแนวคิดของ Diana Baumrind ซึ่งประกอบด้วย 4 รูปแบบ ดังนี้

7.1 การอบรมเลี้ยงดูแบบดูแลเอาใจใส่ (Authoritative Parenting Style) หมายถึง การ ที่เด็กรับรู้ว่ามีพ่อแม่อบรมเลี้ยงดู โดยมีการควบคุม และเรียกร้อง ให้เด็กทำตามความต้องการของ พ่อแม่ ในขณะเดียวกัน พ่อแม่ก็ยึดตัวเด็กเป็นศูนย์กลางด้วยการยอมรับ และให้การตอบสนองต่อ ความต้องการของเด็ก

7.2 การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม (Authoritarian Parenting Style) หมายถึง การที่เด็กรับรู้ว่ามีพ่อแม่อบรมเลี้ยงดู โดยมีการควบคุม และเรียกร้อง ให้เด็กทำตามความต้องการ ของพ่อแม่ ในขณะเดียวกัน พ่อแม่ก็ยึดตนเองเป็นจุดศูนย์กลาง ด้วยการปฏิเสธ และไม่ตอบสนอง ต่อความต้องการของเด็ก

7.3 การอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ (Permissive Parenting Style) หมายถึง การที่เด็ก รับรู้ว่ามีพ่อแม่อบรมเลี้ยงดู โดยไม่มีการควบคุม และไม่เรียกร้อง ให้เด็กทำตามความต้องการของ พ่อแม่ ในขณะเดียวกัน พ่อแม่ก็ยึดตัวเด็กเป็นศูนย์กลางด้วยการยอมรับ และให้การตอบสนองต่อ ความต้องการทุกอย่างของเด็ก

7.4 การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (Uninvolvement Parenting Style) หมายถึง การที่เด็กรับรู้ว่ามีพ่อแม่อบรมเลี้ยงดู โดยไม่มีการควบคุม และไม่เรียกร้อง ให้เด็กทำตามความ ต้องการของพ่อแม่ ในขณะเดียวกัน พ่อแม่ก็ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางด้วยการปฏิเสธ และไม่ตอบ สอนต่อความต้องการของเด็ก

8. การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self - Esteem) หมายถึง การรับรู้ตนเองของบุคคลที่ ประกอบด้วย การรับรู้ตนเองโดยทั่วไป การรับรู้ตนเองทางด้านครอบครัวและสังคม รวมถึงความรู้สึกที่มีต่อตนเอง ความเข้าใจตนเอง แล้วแสดงออกในแง่ของการยอมรับหรือไม่ยอมรับตนเองใน ด้านความสามารถ ความสำคัญ ความสำเร็จ ความมีคุณค่า และความมีพลังอำนาจในตน พร้อมทั้ง การรับรู้จากการประเมินของบุคคลอื่น ที่มีต่อตนเอง ซึ่งสามารถรับรู้ได้จากคำพูด และท่าทาง การแสดงออก ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง คะแนนจากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองของ Coopersmith และนำมาใช้วัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

9. สถานศึกษาที่มีรูปแบบการดำเนินงานโครงการโรงเรียนสีขาวที่ประสบผลสำเร็จ หมายถึง สถานศึกษาที่ดำเนินงานโครงการโรงเรียนสีขาวได้อย่างเป็นระบบ และมีผลงานตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดอย่างภาคภูมิใจ ในงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนมัธยมวัดธาตุทอง โรงเรียน

วัดนวลนรดิศ โรงเรียนเศรษฐบุทรบำรุงวิทยาลัย โรงเรียนสารวิทยา และ
โรงเรียนเทพศิลา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบปัจจัยที่มีผลต่อการติดยาเสพติดของวัยรุ่นตอนต้น ดังนั้นการศึกษาคั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสถานศึกษาและสังคม ที่จะช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหายาอย่างถูกต้องตามสาเหตุที่แท้จริง
2. เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาเผยแพร่โดยให้ความรู้สอดแทรกในการให้บริการอนามัยโรงเรียน และการบริการสาธารณสุขอื่นๆ เช่น เยี่ยมบ้านในระดับครอบครัวและให้ความรู้เป็นกลุ่มเมื่อให้บริการอนามัยชุมชนและงานบริการวิชาการต่างๆ สำหรับกลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องกับประชาชนทั่วไป เพื่อรณรงค์ในการป้องกันและแก้ปัญหายาอย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม หาทางกำหนดนโยบายด้านการป้องกัน และช่วยเหลือแก้ไขต่อไป
4. ทำให้มีความรู้ ความเข้าใจที่แท้จริงในวัยรุ่นที่ติดยาเสพติดเกี่ยวกับข้อมูลยาเสพติดที่ได้รับ
5. ทำให้ทราบถึงปัจจัยทางด้านภูมิหลังและปัจจัยอื่นๆที่มีผลต่อการติดยาเสพติดของวัยรุ่น
6. ผลการวิจัยเป็นข้อเสนอแนะให้สังคมและรัฐบาลมองเห็นบทบาทและหน้าที่ในการมีส่วนร่วมป้องกันปัญหาเสพติดได้อย่างถูกต้อง